HARRAN ÜNİVERSİTESİ İLAHİYAT FAKÜLTESİ

XIV. ULUSLARARASI
MEVLİD-İ NEBİ SEMPOZYUMU

İSLÂM VE ÇOCUK

14-15 ARALIK 2020

TEBLİĞLER KİTABI

ŞANLIURFA

Kitabın Adı
XIV. Uluslararası Mevlid-i Nebi Sempozyumu "İslâm ve Çocuk" Tebliğler Kitabı

ISBN No: 978-625-409-233-6
Yayım Tarihi: 29 Ocak 2021
Mizanpaj: Arş. Gör. Selim YILMAZ

Yayın Sahibi
Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Adına Prof. Dr. Celil ABUZAR

Editörler
Doç. Dr. Kadri ÖNEMLİ
Arş. Gör. Selim YILMAZ
Arş. Gör. Abdulbaki ÇİFTÇİ
Arş. Gör. Coşkun BORSBUĞA

Elektronik Yayın Adresi
http://ilahiyat.harran.edu.tr/tr/sempozyum/sempozyumlar/

Tebliğ içeriklerinin bütün hukukî ve akademik sorumluluğu yazarlarına aittir.

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları
Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne aittir.
Bütün hakları saklıdır.

Kitabın tümü, bir bölümü ya da bazı bölümleri
Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin yazılı izni olmadan
herhangi bir yolla basılamaz, çoğaltılamaz ve dağıtılamaz.

© Copyright 2021 by Harran University Faculty of Theology.
All rights reserved.

No part of this book may be printed, reproduced or
distributed by any means without the written permission of
Harran University Faculty of Theology

Sempozyum Onursal Başkanı

Prof. Dr. Mehmet Sabri ÇELİK, Harran Üniversitesi Rektörü

Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Celil ABUZAR (Düzenleme Kurulu Başkanı)

Doç. Dr. Ahmet GÜNDÜZ (Düzenleme Kurulu Başkan Yardımcısı)

Doç. Dr. Kadri ÖNEMLİ (Düzenleme Kurulu Başkan Yardımcısı)

Prof. Dr. Atilla YARGICI

Doç. Dr. Mahmut ÖZTÜRK

Doç. Dr. Ömer SABUNCU

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah KARTAL

Dr. Öğr. Üyesi M. Cüneyt GÖKÇE

Arş. Gör. Abdulbaki ÇİFTÇİ

Arş. Gör. Selim YILMAZ

Bilim Danışma Kurulu

Prof. Dr. Celil ABUZAR (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı)

Prof. Dr. Abdullah YILDIZ (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Abdulvahab YILDIZ (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Abdurrezzak MERZUK (Mağrib/Marakiş, Camiatu'l-Kadi Iyaz)

Prof. Dr. Âdem APAK (Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Adnan DEMİRCAN (İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Atilla YARGICI (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Hikmet AKDEMİR (Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Hüseyin AKPINAR (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Kasım ŞULUL (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Mehmet AZİMLİ (Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Muhammed Tawfik eş-ŞATÎ (Lübnan/Beyrut, Kulliyetu'd-Da'veti'l-Camiîyye li'd-Dirasati'l-İslamiyye)

Prof. Dr. Memun Furaiz CERRAR (Ürdün/Amman, Camiatü'l-Ulûmi't-Tatbikiyye)

Prof. Dr. Murat AKGÜNDÜZ (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Musa Kazım YILMAZ (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Mustafa EKİNCİ (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Recep ÇİĞDEM (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Prof. Dr. Salah Eddine Salime ARKADAN (Kuveyt, Haliç Bilim ve Teknoloji Üniversitesi)

Prof. Dr. Yusuf Ziya KESKİN (Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Ahmet GÜNDÜZ (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Ali TENİK (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Deham İbrahim el-HESNEYÂNÎ (Irak/Musul, el-Camiatu'l-Hurra)

Doç. Dr. Gül GÜLER (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Kadri ÖNEMLİ (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Mahmut ÖZTÜRK (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Mehmet Nuri GÜLER (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Doç. Dr. Ömer SABUNCU (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Dr. Öğr. Üyesi Abdullah KARTAL (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi))

Dr. Öğr. Üyesi M. Cüneyt GÖKÇE (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Dr. Öğr. Üyesi Ömer ÖZDEMİR (Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Sekretarya:

Arş. Gör. Abdulbaki ÇİFTÇİ

Arş. Gör. Selim YILMAZ

SEMPOZYUMDA KATKISI OLAN KURUMLAR

Harran Üniversitesi

Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

SEMPOZYUMDA TEBLİĞ SUNAN AKADEMİSYENLER

Prof. Dr. Celil ABUZAR, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Prof. Dr. Hasan KESKİN, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Ahmet EKŞİ, Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Ahmet GÜNDÜZ, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Ahmet ÖZ, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Ali TENİK, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Harun ÇAĞLAYAN, Kırıkkale Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi
Doç. Dr. Kadri ÖNEMLİ, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Mehmet Nuri GÜLER, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Mustafa ÖZTOPRAK, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Doç. Dr. Ömer SABUNCU, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Abdulbaki DENİZ, Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Abdurrahim ARSLAN, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Ahmed Mahmoud Zakaria Tawfik, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Ahmet ACARLIOĞLU, Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Cuma KARAN, Trabzon Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Hakan TEMİR, Tokat Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Halit ÇİL, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Hasan TELLİ, Mersin Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi İsa AKALIN, Akdeniz Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi İsa KANİK, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Cüneyt GÖKÇE, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Emin ÇİFTÇİ, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Muhammed Latif ALTUN, Ardahan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Muhammet Ali ASAR, Çankırı Karatekin Üniversitesi İslâmi İlimler Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Mustafa GENÇ, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Nejla HACIOĞLU, Kırıkkale Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Ömer ÖZDEMİR, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Salih ÇİNPOLAT, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Yusuf OKTAN, Yalova Üniversitesi İslamî İlimler Fakültesi
Arş. Gör. Dr. Orhan AYAZ, Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Arş. Gör. Dr. Yusuf Erdem GEZGİN, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
Doktora Öğrencisi Şehba YAZICI, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

SEMPOZYUMA YURTDIŞINDAN KATILAN VE TEBLİĞ SUNAN AKADEMİSYENLER

Prof. Dr. Abdullah SAHRAVİ, Setif-2 Üniversitesi, CEZAYİR

Prof. Dr. Muhammed Tawfik eş-ŞATÎ, Beyrut Üniversitesi, LÜBNAN

Prof. Dr. Salah Eddine Salime ARKADAN, Haliç Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, KUVEYT

Prof. Dr. Abdurrezzak MERZUK, Kadî Iyâz Üniversitesi, FAS (MAĞRİB)

Doç. Dr. Deham İbrahim el-HESNEYANÎ, el-Hurra Üniversitesi, IRAK

Dr. Abdelhakim BOUSSELB, Setif-2 Üniversitesi, CEZAYİR

Kıymetli Misafirler,

Bugün Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ailesi olarak; kesintisiz bir şekilde XIV'cüsünü gerçekleştirmekte olduğumuz, Uluslararası Mevlid-i Nebi Sempozyumumuzdan dolayı Rabbime hamd ediyorum. Yaşadığımız şu pandemi şartlarına rağmen böyle bir programın yapılıyor olması takdire şayandır. Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ailesi olarak bunun haklı gururunu yaşıyoruz.

Peygamber Efendimiz (s.a.s.) bizim rehberimiz, rol modelimiz, prototipimiz, üsve-i hasenemiz, yaşayan canlı Kur'an'ımız, dünya ve ahiretimizin huzur kaynağıdır. O'nun her bir sünneti, her bir hadis-i şerifi bizim için yolumuzu aydınlatan birer fener gibidir.

Bugün başta Ümmet coğrafyası olmak üzere bütün insanlık, O'nun getirdiği ilkelerden, huzur ikliminden uzaklaştığından, dünya daha yaşanmaz bir hâl almış durumdadır.

Savaşlar, zulümler, kan ve gözyaşı insanlığın nasıl da bir uçuruma doğru gittiğinin göstergesidir. Bir tavuk kanının bir Müslüman kanından daha kıymetli olduğu bir durum yaşınıyor adetâ...

Bu bağlamda, Günümüz Müslümanları olarak bizler, yaşanan olayların muhasebesini çok iyi yapmalı ve sorumluluklarımızın gereğini yerine getirmek için cihat ruhu ile çalışmak zorundayız.

Bizler, bazen suyun içindeki balık misali sahip olduklarımızın kıymetini, değerini unutabiliyoruz. Elimizde Kur'an gibi, Hz. Peygamber (s.a.s.) gibi Rehberimiz varken neyin sıkıntısını yaşayacağız? Yeter ki biz bu iki hayat klavuzumuza uyalım, Onları hayatımıza hayat yapalım, o takdirde çözülemeyecek hiç bir meselemiz kalmayacaktır.

Kıymetli Misafirler,

Bu seneki Sempozyum konumuzun "İSLÂM VE ÇOCUK" olarak belirlenmiş olmasının çok önemli olduğunu düşünüyorum. Çocuklarımız bizim göz bebeğimiz, onları en iyi şekilde yetiştirmek isteriz ama o konuda da çok arızaların olduğunu da görmekteyiz. Bu bağlamda, Kur'an ve Hz. Peygamber rehberliğinde nasıl çocuk yetiştirmemiz gerektiğini, onlarla nasıl iletişim kurmamız gerektiğini bugün buradaki birbirinden değerli tebliğlerde bulacağız inşallah.

Bu vesileyle, sempozyumumuzun hayrlara vesile olmasını dilerken, sempozyumun bu aşamaya gelmesinde emeği geçen herkese teşekkür ediyorum. Başta Sayın Rektörüme, Fakültemizin birbirinden değerli akademik ve idari bütün üyelerine, hassaten Doç. Dr. Ahmet GÜNDÜZ ve Doç. Dr. Kadri ÖNEMLİ hocalarıma, çok kıymetli Araştırma Görevlisi arkadaşlarıma ve tabii ki birbirinden kıymetli tebliğleriyle sempozyumumuza destek veren Ülkemizin her köşesinden, yurt dışından katılım gösteren Kıymetli Akademisyen Hocalarıma ayrı ayrı teşekkür ediyorum. Rabbim hizmetlerinizi kabul etsin, bereketlendirsin inşallah.

Prof. Dr. Celil ABUZAR

BİRİNCİ BÖLÜM: KUR'AN VE SÜNNET'DE ÇOCUĞUN YERİ

Kur'an'da Çocukların Sınav Vesilesi Olduğunun Özellikle Zikredilmesinin Anlamı.....1
Hasan KESKİN

Evlilik Akdi Bağlamında Kur'ân'ın Çocuğu Gözetmesi.....9
Ahmet GÜNDÜZ

Hak ve Sorumluluk Bağlamında Kur'an'da Ebeveyn-Çocuk İlişkisi.....21
Ahmet ÖZ

Çocukların Eğitim ve Terbiyesinde Kur'ânî İlkelerin Yeri Ve Önemi 34
İsa KANİK

Kütüb-i Sitte'deki Rivayetler Çerçevesinde Allah Rasûlü'nün Çocuklara İsim Koyma Konusuna Yaklaşımı.....46
Mustafa ÖZTOPRAK

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Sünnetinde Kız Çocuklarının Yeri.....58
Ahmet ACARLIOĞLU

"Üç Kız Çocuğunu Yetiştiren Cennete Gider" Rivayetinin Sened ve Metin Açısından Tetkiki.....77
Mehmet Emin ÇİFTÇİ

Hz. Peygamber'in Yeni Doğan Çocuklarla İlgili Bir Uygulaması: Tahnîk.....90
Nejla HACIOĞLU

İKİNCİ BÖLÜM: İSLÂM HUKUKUNDA ÇOCUK

İslâm Miras Hukukunun Çocukların Haklarını Korumadaki İşlevi.....105
Ahmet EKŞİ

İslam Hukukunda Velâyet ve Evlat Edinme.....125
Abdulbaki DENİZ

İslâm Hukukuna Göre Çocukta Vücûb Edâ ve Ceza Ehliyeti.....146
Muhammed Latif ALTUN

Taşıyıcı Annelik Neticesinde Doğan Çocukların Velayeti Problemine Fıkhî Bir Yaklaşım.....160
Yusuf Erdem GEZGİN

Biyoloji, Nöroloji Ve Psikiyatri Temelli Fıkh Usûlü'ne Göre Çocuklarda İslâmî Kimlik İnşâsı.....174
Mehmet Nuri GÜLER

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: SİYER'DE ÇOCUK

Hz. Peygamber'in Himayesinde Yetişen Çocuklar.....184
Ömer SABUNCU

Hz. Peygamber Ve Yetimler.....194
Abdurrahim ARSLAN

Hz. Peygamber'in Küçük Oldukları İçin Savaşa Almadığı Çocukların Tesbiti Ve Bunlar Üzerine Bir Değerlendirme.....209
Cuma KARAN

Çocuk ve Ölüm Bağlamındaki Olaylara Hz. Peygamber'in Yaklaşımı.....225
Hasan TELLİ

Tahkîrden Ta'zîme Giden Yolda Hz. Peygamber'in Çocuklarla Münasebetleri.....238
Halit ÇİL

Hz. Peygamber Döneminde Çocuk Oyunları ve Eğlence Araçları.....247
Hakan TEMİR

Çocuk Hataları Karşısında Nebevî Tutum.....265
Yusuf OKTAN

Hz. Peygamber'in Gayrimüslimlerin Çocukları Hakkındaki Tasarrufu İle İlgili Rivayetler.....275
Şehba YAZICI

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: DİN EĞİTİMİNDE ÇOCUK

Allah'ın Bize Emaneti Olan Çocuklarımıza İslam Akidesinin Öğretilmesi.....286
Kadri ÖNEMLİ

Ölüm Döşeğindeki Yahudi Bir Çocuğun İman Etmesi İle İlgili Bir Hadisin Düşündürdükleri.....293
Mustafa GENÇ

Çocuk Eğitiminde Nebevî İlkeler.....303
Ömer ÖZDEMİR

Yahudilik, Hristiyanlık Ve İslam'da Çocuğun Masumiyeti Ve Günahkârlığı Anlayışının Dine Giriş Törenlerine Etkisi.....311
Salih ÇİNPOLAT

Gazzâlî Ve Mevlânâ Örneğinde Sûfîlere Göre Çocuk Eğitimi.....332
Ali TENİK

BEŞİNCİ BÖLÜM: SOSYAL HAYAT VE ÇOCUK

Çocukların Kimlik İnşasında Hz. Peygamber'in Rol Modelliği.....343
Celil ABUZAR

Hz. Peygamber'in Çocuklarla İletişiminin Temel İlkeleri.....348
Muhammet Ali ASAR

Ağ Toplumunda Çocukların Dini Sosyalleşmesi: Riskler ve İmkânlar.....360
Orhan AYAZ

ALTINCI BÖLÜM: MUHTELİF KONULARDAKİ ARAPÇA TEBLİĞLER

حقوق الطفل في الشريعة والقانون.....370
دحام إبراهيم الهسنياني

السنة الشريفة والتشريع العالمي لحقوق الطفل.....381
صلاح الدين سليم أرقه دان

أطفال حول الرسول صلى الله عليه وسلم.....395
محمد توفيق الشاتي

تربية القيـم : منطلقات و مقاصد النظرية التربوية الإسلامية.....444
عبدالله صحراوي - عبد الحكيم بوصلب

خصائص طفولة النبي صلى الله عليه وسلم وأثرها التربوي في الأطفال.....462
عبد الرزاق مرزوق

أثر صَلَاحِ الْآبَاءِ فِي الْعِنَايَةِ بِأَحْوَالِ الْأَبْنَاءِ (قراءة في تفسير قوله تعالى : وَكَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا) 468
أحمد زكريا

İKİNCİ BÖLÜM: İSLAM HUKUKUNDA ÇOCUK

İSLÂM MİRAS HUKUKUNUN ÇOCUKLARIN HAKLARINI KORUMADAKİ İŞLEVİ

Ahmet EKŞİ[*]

Giriş

Toplumun en zayıf halkasını oluşturan çocuklar hem kişilikleri hem de sahip oldukları haklar bakımından korunmaya ve kollanmaya en çok ihtiyaç duyan kesimlerin başında gelir. Gerek fıkıh kitaplarında gerekse çocuk gelişimi ve eğitimine yer veren bazı eserlerde, gelişim safhaları ve bazen de cinsiyetleri dikkate alınarak farklı tanımlamalar yapılsa da genel itibariyle çocuk, "henüz bulûğ çağına ermemiş insan"a denir.[1] İslâm hukukunda ise doğumla başlayan ve ergenlik çağına kadar devam eden döneme "çocukluk", bu dönemi yaşayan kimseye de "çocuk" denir.[2] Sağ olarak dünyaya gelmek şartıyla başlayan çocukluk evresi, temyiz çağına ve temyizden ergenliğe kadar olmak üzere ikiye ayrılır. Birinci dönemdeki çocuğa "gayri mümeyyiz", temyiz çağındakine de "mümeyyiz" denir. Her iki dönemdeki çocuklar farklı dinî-hukukî hükümlere tâbidir. [3]

İslâm dini daha ana rahmine düştüğü andan itibaren çocuğa özel bir değer atfetmiş başta onun fiziki varlığı olmak üzere sahip olduğu haklar bakımından da koruma altına almıştır. Kürtajın yasaklanması, ona karşı bir cinayet işlenmesi halinde gurre[4] denilen bir ceza-tazminat ön görülmesi, onun insan olarak varlığını korumayı hedeflemektedir. Diğer taraftan sağ doğmak şartıyla mûrisinin ölmesi durumunda miras payının ayrılarak bekletilmesinin ve lehine yapılan malî tasarrufların geçerli kabul edilmesinin, daha cenin döneminden itibaren çocuğun malî haklarının korunmasına matuf esaslar olduğu söylenebilir.[5] Doğduğu günden itibaren kendisine vücub ehliyetinin tanınması ve rüşdüne erinceye kadar iş ve işlemlerinin veli/vasi tarafından çocuğun yararına ve adalet ilkesine uygun olmak kaydıyla yürütülmesinin şart koşulması[6] da yine çocukların malî haklarını korumaya yönelik hukuki prensiplerdendir.

---

[*] Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, aeksi72@hotmail.com

[1] Hayati Hökelekli, "Çocuk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 8/359.

[2] Mehmet Akif Aydın, "Çocuk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 8/361.

[3] Ebu Bekr Muhammed b. Ahmed b. Ebî Sehl es-Serahsî, *Usulü's-Serahsi*, thk. Ebu'l Vefa el-Afgani, (Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1993), 2/333-334; Aydın, "Çocuk", 8/361.

[4] İslâm hukukunda düşürülen ceninden dolayı verilmesi gereken malî tazminata "gurre" denir. Serahsî, *el-Mebsut* (Beyrut: Daru'l-Marife, 1993), 26/87.

[5] Serahsî, *Usulü*, 2/333.

[6] Bk. Alâuddin Ebu Bekr b. Mes'ud Kâsânî, *Bedâi'u's- sanâi' fi tertibi'ş-Şerai'* (Beyrut: Daru'l-Kütübi'i-İlmiyye, 1986), 2/241.

İslâm miras hukukunda bazı istisnalar hariç olmak üzere kız olsun erkek olsun mûrisin çocukları her durum ve şartta mirastan pay alma hakkına sahiptirler.[7] Diğer mirasçılarla beraber bulunduklarında alacakları paylar değişiklik arzetse de hiçbir şekilde sakıt olmaları mümkün değildir.[8] Hatta kötü niyetle olmasa bile mûris bir başkasına vasiyet edecek olsa malının 2/3 bunun dışında tutulmak suretiyle genelde varislerin özelde de çocukların mirastaki payları koruma altına alınmıştır.[9]

Bu çalışmada çocukların mal varlığı hakları miras hukuku bağlamında ele alınarak toplumun en savunmasız kesimini oluşturan çocukların bu haklarını korumaya yönelik hukuki düzenlemeler dikkatlere sunulacaktır. Bunun için başta ilgili ayet ve hadisler olmak üzere konuyla ilgili klasik ve modern dönem çalışmalarından istifade edilecektir.

1. Genel Anlamda Çocukların Hakları ve Bu Hakları Korumaya Yönelik Hükümler

Çocuk hakları, toplumun en zayıf ve güçsüz halkasını oluşturan çocukların özel durumlarını dikkate alan bir kavramdır. Bu kavram, güçlülerin güçsüzlere, yetişkinlerin yetişmekte olanlara karşı yükümlülükleri ile güçsüzlerin ve yetişmekte olanların yetişkinler üzerindeki haklarını kapsar.[10] Burada söz konusu haklardan sadece konumuzla alakalı olanla haklara kısaca değinilecektir.

İnsanoğlu, sadece insan olması hasebiyle hakların bir kısmına daha ana rahmine düştüğü andan itibaren sahip olur. Bunun yanı sıra sağ doğmak şartıyla sahip olduğu bütün haklar, henüz buluğa ermemiş insan olarak tanımlanan çocuklar için de aynen geçerlidir ve hukuk çerçevesinde koruma altına alınmıştır. İnsan olmaktan kaynaklanan bu haklara yönelik her türlü saldırı yasaklanmış ve saldırının failleri için de çeşitli müeyyideler ön görülmüştür. Zira daha ilk dönem usul eserlerinde ehliyet konusu incelenirken ilgili âyetlerde geçen emanet[11], zimmet[12] ve ahid[13] kavramlarından hareketle masuniyet (dokunulmazlık, suçsuzluk karînesi), hürriyet ve mülkiyet hakları insana doğuştan tanınan haklar arasında zikredilir.[14]

Bu esaslara binaen başta hayat hakkı olmak üzere insanların bütün şahsiyet hakları bizzat Şari‘ tarafından kesin ifadelerle koruma altına alınmıştır. Dolayısıyla bu haklara yönelik işlenecek haksız fiiller başta Allah’ın emrine muhalefet olacağından hukuka aykırı

[7] Bk. en-Nisâ 4/11.

[8] Abdüsselam Arı, *İslâm Miras Hukuku* (İstanbul: Pınar Yayınları, 2018), 26-27.

[9] İbn Mâce, “Vasâyâ”, 5.

[10] Dünyaya gelen her çocuğun ebeveyni üzerindeki hakları için bk. Ayhan Hıra, “Karslızâde Mehmed Cemaleddin’in Me’debetü’l-Hıtan Adlı Eserinin İslâm Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi”, *Uluslararası Kars Âlimleri Sempozyumu Tam Bildiriler Kitabı*, (Ankara: Sonçağ Yayınları, 2018), 78-79.

[11] Bk. el-Ahzâb 33/72.

[12] Bk. et-Tevbe 9/10;

[13] Bk. el-İsrâ 17/34.

[14] Serahsî, *Usul,* 2/334.

kabul edilmiştir.[15] İnsanın yaşaması ve yaşatılması temel gayelerden biri olarak benimsenmiştir. Bir insanın haksız yere öldürülmesinin, bütün insanların öldürülmesiyle eş değer tutulması, katile verilecek cezanın ağırlığını daha da artırmaktadır. Kur'ân'da "*Allah'ın haram kıldığı cana kıymayın…*"[16] buyrularak hayat hakkına yapılacak tecavüzler yasaklanmıştır. Bu yasağı çiğneyenler, "Büyük günah işlemiş olmak"[17], "Ebedi olarak cehennemde kalmak"[18] gibi uhrevi; "kısas"[19], "diyet, keffaret"[20], "ta'zir"[21] ve "mirastan mahrumiyet"[22] gibi dünyevi müeyyideler ile cezalandırılmışlardır. Görüldüğü gibi İslâm'da insan hayatına büyük önem verilmiş, onun korunması ve kollanması için maddi ve manevi bütün tedbirler alınmıştır.

Çocuğun sahip olduğu bir diğer hak da nesep hakkıdır. Nesep, aile fertlerini birbirine bağlayan ve dolayısıyla aileyi kuran en önemli bağdır. Bu bağ sayesinde akrabalık ilişkileri ve buna bağlı olarak miras ve nafaka gibi karşılıklı hak ve ödevler vücut bulur. Bu nedenle İslâm hukuku neslin (nesebin)[23] muhafazasını dinin korunmasını hedeflediği zarurî maslahatlardan biri olarak kabul etmiştir. Evliliğin teşvik edilmesi, zinanın haram kılınması, iddetin teşri kılınması, evlat edinmenin ve nesebin öz babadan başkasına nispet edilmesinin yasaklanması[24] ve soyların karışmasına yol açacak düzenlemelere cevaz verilmemesi neslin insana yaraşır biçimde korunabilmesi için alınan önlemlerin başında gelir.[25]

Çocuğun ebeveyn üzerindeki haklarından biri de maddi ihtiyaçlarıyla ilgilidir. Fıkıhta nafaka olarak isimlendirilen bu hak çocuğun mesken, gıda, sağlık, eğitim ve giyim gibi temel ihtiyaçlarını içerir. Baba yok ise veya bu sorumluluğu yerine getirmekten aciz durumda ise, verasetteki sıraya göre gücü yeten bir diğer akraba nafakadan sorumlu tutulur. Diğer taraftan malî haklar bakımından düşünüldüğünde anne-babanın çocuklara

---

[15] Ömer Nasuhi Bilmen, *Hukukı İslâmiyye ve Istalahatı Fıkhiyye Kamusu* (İstanbul: Bilmen Basım ve Yayınevi, ts.), 3/145; Abdülkadir Udeh, *et-Teşriü'l-Cinaiyyü'l-İslâmî: Mukarenen li-kanuni'l-vaz'i* (Beyrut: Darü'l-Kâtibi'l-Arabî, ts.), 1/206.

[16] el-İsrâ 17/33.

[17] Bk. Buharî, "Hudud", 44; Tirmizî, "Tefsrü's-Süre", 4; Nesaî, "Tahrim", 3.

[18] Bk. en-Nisâ 4/93.

[19] Bk. el-Bakara 2/178; el-Mâide 5/45.

[20] Bk. en-Nisâ 4/92.

[21] Udeh, *et-Teşriü'l-Cinai,* 2/260-261.

[22] Udeh, *et-Teşriü'l-Cinai,* 1/632.

[23] Bazı âlimler "neslin korunması" yerine "nesebin korunması" tabirini kullanmışlardır. Geniş bilgi için bk. Ali Pekcan, *İslâm Hukuk Felsefesinde Makâsıdü'ş-Şeria* (İstanbul: Rağbet Yayınları, 2017), 176.

[24] Ebü'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer b. Muhammed ez-Zemahşerî, *el-Keşşaf an hakaiki gavamizi't-tenzil ve uyuni'l-ekavil fî vucühi't-te'vil*, thk. ve talik ve dirase Adil Ahmed Abdülmevcud, Ali Muhammed Muavvaz; şarik fî tahkik Fethi Abdurrahman Ahmed Hicazi (Riyad: Mektebetü'l-Ubeykan, 1998), 5/49-50.

[25] İbrahim Kâfi Dönmez, "Nesep", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2006), 32/573; İbrahim Yılmaz, "İslâm Aile Hukukunda Nesebin (Soybağının) Reddi", *Marife* (Bahar 2014), 32.

bağışta bulunurken birisini diğerlerine üstün tutmasının hükmü ile ilgili görüşlerin[26] temelinde şu hadis vardır: Sahabeden Beşir b. Sa'd, oğlu Numan'a bir (arsa veya köle) hibede bulunmak istediğinde eşi Hz. Peygamber'i buna şahit tutmasını ister. Beşir bunun için Rasul-i Ekrem'e gelir ve olayı anlatır. Rasulullah Beşir'e, *"Öteki çocuklarına da bir şey bağışladın mı?"* diye sorar. Hayır, cevabını alınca da şöyle buyurur: *"Allah'tan korkun ve çocuklarınız arasında adaletli davranın."*[27] Buna göre sevgi ve kaynaşmayı sağlayıp kin ve nefreti gidermeyi amaçlayan bağış, çocuklar arasında birisi diğerine üstün tutularak yapıldığında sevgi ve kaynaşmayı ortadan kaldırıp, kin ve nefreti ortaya çıkarıyorsa bu bağış amacından sapmış ve maksadını gerçekleştirmekten uzak hale gelmiş demektir.[28] Bu hassas noktaya dikkat çeken Hz. Peygamber: *"Bir öpücükle bile olsa çocuklarınız arasında ayırımcılık yapmayın."*[29] buyurmuştur.

2. Çocuğun Miras Hakkının Korunması

Kök, temel; birinin diğerinden devraldığı eski durum, bakiye anlamındaki "irs" kökünden türeyen miras, ölen bir kimsenin mal varlığının varislere dağılımını düzenleyen kurallar bütününü ifade eder. Klasik fıkıh literatüründe mirasla ilgili hükümler genellikle "ferâiz" başlığı altında işlenmektedir.[30]

Ferâiz ilminin ana hatları Kur'ân-ı Kerîm'de[31] ve Hz. Peygamber'in söz ve uygulamalarında[32] belirlenmiştir. Bu yüzden naklî bir karakter taşıyan İslâm miras hukuku kendine özgü bir anlayış ve usule sahiptir. Konumuzla doğrudan alakalı olan belli başlı hükümler şöylece özetlenebilir:

Tevarüse mani olan din farkı ve öldürme fiili gibi bir engelin bulunmaması durumunda mûrisin (miras bırakan) vefatı sırasında ona kan hısımlığı, evlilik ve velâ gibi sebeplerle bağlı olup da hayatta olanlar mirasçı olurlar. Bazı hukuk sistemlerinde olduğu gibi evlatlık bir tevarüs sebebi sayılmamıştır.

Terikeden hisseleri oranında öncelikle Kitab, Sünnet ve icmâ ile payları belirtilmiş olanlar (ashâbü'l-ferâiz), hisselerini aldıktan sonra artan malı "asabe" grubuna dâhil olan varisler alır. Bir diğer husus da mûrisin terike üzerindeki tasarruflarının üçte birle

[26] Ayrıntılı bilgi için bk. İmam Şemseddin Ebu Abdullah Muhammed b. Ebi Bekr İbn Kayyim el-Cevziyye, *Tuhfetü'l-mevdud bi-ahkâmi'l-mevlud*, thk. Fevvaz Ahmed Zemerli (Beyrut: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabi, 1997), 191-193.

[27] Buhari, "Hibe", 12, 13; Müslim, "Hibat", 13.

[28] Saffet Köse, İslâm Hukukuna Göre Anne-Babanın Bağış (Hibe) Konusunda Çocukları Arasında Yaptığı Ayrımcılık, *Mehir S 4* (1999), 18.

[29] Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmam Abdürrezzâk es-San'ani, *el-Musannef,* nşr. Habiburrahman el-A'zaınî (Beyrut: y.y., 1390-92/1970-72), 9/99-100, nr. 16501.

[30] Bk. Abdullah b. Mahmud b. Mevdud el-Mavsilî, *el-İhtiyar li Ta'lîli'l-Muhtar* (İstanbul: Pamuk Yayınları, ts.), 590; Hamza Aktan, "Miras", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2005), 30/143.

[31] Bk. el-Enfâl 8/75; el-Ahzâb, 33/6; en-Nisâ 4/7, 8, 11, 12 ve 176.

[32] Bk. Buhârî, "Ferâiz", 5, 7, 9, 10; Müslim, "Ferâiz", 2-4; Ebû Dâvûd, "Ferâiz", 5, 7.

sınırlandırarak en yakın mirasçıdan en uzak mirasçıya kadar her dereceden mirasçının üçte iki oranında hisselerinin mahfuz tutulmasıdır.

Varislerin payları, genel olarak "aile içindeki hak ve sorumluluklar" ile "yakından uzağa ilkesi" dikkate alınarak belirlenmiştir. Nimet-külfet dengesinin gözetildiği bu duruma göre evlatlar, öz ve baba bir kardeşler arasında erkeklerin hissesi, kadınların hissesinin iki katı olarak belirlenmiştir.

Miras hukukunda en dikkat çekici hususlardan biri de başta anne, baba ve eş olmak üzere çocuklar (oğul ve kız) başkalarıyla birlikte bulunmaları durumuna göre paylarında farklılık olsa da hiçbir zaman mirastan mahrum olmamalarıdır. Bütün bunlardan sonra çocukların miras hukukundaki yerine biraz daha yakından bakabiliriz.

2. 1. Cenin Döneminde Miras Hakkının Korunması

Çocuklar, miras hakkını da kapsayan malî hakların bir kısmına ana rahmine düştüğü andan itibaren sahip olur. Zira İslâm Hukuku'na göre "haklara ve borçlara ehil olan varlık" anlamındaki şahsın varlığının başlangıcı olarak ana rahmine düşme anı kabul edilir.

Cenin doğuncaya kadar varlığı annenin varlığına bağlı olsa da cenin olarak teşekkülü anından itibaren ayrı bir varlık kabul edildiğinden kendisine eksik bir kişilik ve eksik bir vücûb (hak) ehliyeti tanınmış, doğum zamanına kadar zayi olması muhtemel birtakım hakların onun için saklı tutulması kabul edilmiştir. Bu kuralın sonucu olarak ceninin varis olabileceği bir kimse öldüğü takdirde ona düşmesi gereken en büyük pay ayrılıp onun adına muhafaza edilir. Ayrıca kendisine bir vasiyet yapıldığında vasiyet edilen şey onun mülkünde sabit olur.[33]

Ceninin anne babasıyla nesebinin sübutuna bağlı olarak onlar vasıtasıyla diğer yakınlarıyla akrabalık ilişkisi doğar. Anne baba da dâhil bu yakınlarından biri öldüğünde onlara mirasçı olur. Bunun için iki önemli şartın sağlanması gerekir. Birincisi mûrisin ölümü esnasında ceninin anne karnında olmasıdır. Bir diğer ifadeyle mûris ölmeden kadın hamile kalmış olmalıdır. Anne karnında var olduğu kabul edilen ceninin hukuken sağ olduğu takdir edilir. Bir diğer şart ise ceninin doğum anında canlı olmasıdır. Bir ceninin doğum anında hayatta olduğu, bağırması, aksırması, ağlaması, bir uzvunu kımıldatması, nefes alıp vermesi gibi hayat emarelerinin birisiyle anlaşılır.[34] Doğum anında ceninin hayatta olduğuna dair ebenin şahitliği konusunda ise ihtilaf vardır. Ebu Hanife'ye göre miras hükümleri bakımından çocuğun canlılık emareleri göstermiş olması (istihlâl) tek başına ebe kadının şahitliği ile sabit olmaz. Çünkü çocuğun hayat bulmuş olması Hanefilere göre gayb bilgisidir. Ancak bu, çocuğun ses çıkarması veya hareket

[33] Serahsî, *Usul*, 2/333; Selman Eroğlu, *İslâm Hukukunda ve Modern Hukukta Çocuk Hakları* (Diyarbakır: İlahiyat Fakültesi, Lisans Tezi, 2011), 82.

[34] Bk. Muhammed İbn Mahmud el-Üsrûşenî, *Ahkamu's-sığar*, trc. İbrahim Canan, (İstanbul: Cihan Yayınları, 1984), 429; Hilal Özay, *İslâm Hukukunda Cenin* (İstanbul: Cihan yayınları, 2018), 100-103.

etmesi ile zahir olur. O hâlde canlı doğmuş olması bizim hakkımızda bu emarelere izafe edilir. Miras hükmü de canlı doğmuş olmasına bina edilir. Bu ise ebe kadının şahitliği ile sabit olmaz. Ebu Yusuf ve İmam Muhammed'e göre doğan çocuğun canlılık belirtisi göstermesi genellikle istihlâle izafe edilir. Ancak ebe kadının şahitliği ile de canlılık sabit olur. Bundan dolayı böyle bir çocuk sağ doğduktan sonra hemen ölürse hem cenaze namazı kılınır hem de kendisine miras hükümleri uygulanır.[35] Eğer cenin normal yolla değil de dışarıdan bir müdahale ile dünyaya gelirse sağ olup olmamasına bakılmaksızın varis olur. Mesela hamile bir kadının dövülmesiyle ölü olarak düşen cenin varis kabul edilir. Çünkü böyle bir durumda kadına vuran canlı bir cenine karşı işlenen cinayetin diyeti olarak gurre ödeyecektir. Dolayısıyla gurre bakımından sağ muamelesi gören çocuğa miras hukuku bakımından da sağ doğmuş hükmü uygulanır.[36]

Ceninin kız veya erkek olduğu bilinirse cinsiyetine göre eğer cinsiyeti bilinmezse cenin için en avantajlı durum esas alınarak miras paylaştırılır ve onun payı doğuma kadar bekletilir. Sağ doğarsa kendi payına hak kazanır. Fazla pay ayrılmışsa artan kısım, ölü doğmuşsa ayrılan payın tamamı diğer mirasçılara intikal ettirilir. Ceninden başka mirasçı yoksa veya mirasçılar ceninin doğumu ile pay alamayacak duruma düşüyorsa paylaştırma ceninin doğumuna kadar bekletilir. İkiz veya üçüz doğum nadiren vuku bulduğu için önceden buna göre hesap yapılmaz. Ancak böyle bir durumda terike buna göre yeniden taksim edilerek mirasçılara fazladan ödenen kısım geri alınır.[37]

Bütün bu düzenlemelerden, İslâm miras hukukunda ceninle ilgili bütün ihtimaller göz önünde bulundurularak daima çocuğun lehine olacak şekilde hükümlere yer verildiği anlaşılmaktadır. Hatta çocuğun cinsiyeti, akrabalık bakımından yakınlığı ve çoklu doğmaları gibi durumlarda daima en çok alınabilecek hisse mahfuz tutulmak suretiyle çocuğun lehine yani onun malî haklarını garanti altına almaya yönelik düzenlemelere yer verilmiştir.

TMK'nın 643/1. maddesine göre, "miras bırakanın ölümü anında mirasçı olabilecek bir cenin var ise doğuma kadar mirasın paylaşılması ertelenir."[38] denilerek İslâm miras hukukuna benzer bir düzenlemeye yer verilmiştir.

2. 2. Varis Olarak Çocuğun Miras Hakkının Korunması

Cahiliye hukukuna göre miras, biri nesep diğeri de sebep olmak üzere iki şekilde intikal edebiliyordu. Miras intikalinde "sebep", hilf ve anlaşma (vela/muvalat) ile tebennî

---

[35] Serahsî, *Usul,* 2/330.

[36] Bilmen, *Istılahât*, 5/359-360; Ayrıca bk. Orhan Çeker, "Çocuk Düşürme", *Türkiye Diyanet vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 8/364.

[37] Bilmen, *Istılahât,* 5/361-362; Mustafa Uzunpostalcı, "Cenin", *Türkiye Diyanet vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1993), 7/369; Ayrıca konuyla ilgili daha geniş bilgi için bk. Özay, *İslâm hukukunda Canin,* 104-110.

[38] https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf (erişim 11 Aralık 2020).

olmak üzere iki esastan oluşmaktaydı.[39] İslâm hukuku bu cahiliye âdetinden hilf ve evlat edinmeyi miras sebebi olmaktan çıkararak miras intikalini; kan hısımlığı, nikâh ve velâ (anlaşma) olmak üzere üç temel sebebe bağlamıştır. Kan hısımlığı mirasın intikalinde, ölen kişinin üst ve alt soy bağı ile bağlı olduğu nesep bağına dayalı akrabalıktır. "*… Allah'ın kitabına göre yakın akrabalar birbirlerine (vâris olmaya) daha uygundur…*"[40] ayetindeki tertibe uyarak önce ashabü'l-feraizden olanlar daha sonra asabe olanlar mirastan payını alır. Bunların olmadığı durumlarda miras zevi'l-erhama intikal eder. Sayılan gruplardan mirasçısı olmayanların malını velâ anlaşması yapılanlar miras olarak almaya hak kazanırlar.[41]

Velâ antlaşması yapanlar hariç tutulursa akrabalık bağına (nesep) dayalı kanuni mirasçılığı kabul eden İslâm hukukunda, mûrisin varislerini mirastan mahrum etmemesi için bazı tedbirlere yer verilmiştir. Bu tedbirlerin başında ise doğrudan bir çözüm olarak mûrisin varislerini mirastan mahrum etme hakkının olmaması, varislerin de mirası reddetme yani mirasın hukuken sübutuna mâni olma hakkının bulunmamasıdır.

Mirasın taksim ve intikali dînî ve hukûkî birtakım kurallara bağlanarak anne, baba, eş, kız ve erkek çocukların mirastan alacakları paylar naslarla tespit edilmiştir.

"Ana babanın ve yakınların bıraktıklarından, erkeklere hisse vardır. Ana babanın ve yakınların bıraktıklarından kadınlara da hisse vardır. Bunlar, az veya çok, belirli bir hissedir."[42]

"Allah çocuklarınız hakkında, erkeğe iki dişinin hissesi kadar tavsiye eder. Eğer kadınlar ikinin üstünde ise, bırakılanın üçte ikisi onlarındır; şayet bir ise yarısı onundur. Ana babadan her birine, ölenin çocuğu varsa yaptığı vasiyetten veya borcundan arta kalanın altıda biri, çocuğu yoksa anası babası ona varis olur, anasına üçte bir düşer. Kardeşleri varsa, altıda biri annesinindir; babalarınız ve oğullarınızdan menfaatçe hangisinin size daha yakın olduğunu siz bilmezsiniz. Bunlar Allah tarafından tesbit edilmiştir. Doğrusu Allah bilendir, Hâkim olandır."[43]

"Kadınlarınızın çocukları yoksa bıraktıklarının yarısı sizindir, çocukları varsa, bıraktıklarının ettikleri vasiyetten veya borçtan arta kalanın dörtte biri sizindir. Sizin çocuğunuz yoksa ettiğiniz vasiyet veya borç çıktıktan sonra bıraktıklarınızın dörtte biri karılarınızındır; çocuğunuz varsa, bıraktıklarınızın sekizde biri onlarındır. Eğer bir erkek veya kadına kelale yollu (çocuğu ve babası olmadığı halde) varis olunuyor ve bunların ana-bir erkek veya bir kız kardeşi bulunuyorsa, her birine edilen vasiyetten veya borçtan

[39] Ebû Bekr Ahmed b. Alî er-Râzî el-Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân*, thk. Muhammed es-Sadık el-Kamhavî, (Beyrut: Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabi, 1985), 3/2-3.

[40] el-Enfâl 8/75.

[41] Cessâs, *Ahkâmü'l-Kur'ân,* 3/3-6; Serahsî, *Mebsut*, 29/138.

[42] en-Nisâ 4/7.

[43] en-Nisâ 4/11.

arta kalanın altıda biri düşer; ikiden çoksalar, üçte birine, zarara uğratılmaksızın ortak olurlar. Bunlar Allah tarafından tavsiye edilmiştir. Allah bilendir. Halim'dir."[44]

Buna göre, aldıkları paylar konumuz açısından önem arz etmediği için, bulundukları konum bakımından değişen paylara değinmeksizin sadece çocukların mirasçılık durumlarını şu şekilde sınıflandırmak mümkündür:[45]

1. Ashab-ı feraiz içinde bulunan çocuklar: Ana bir kardeşler, kız, oğlun kızı, ana baba bir kız kardeşler ve baba bir kız kardeş.

2. Asabe içinde bulunan çocuklar:

a. Binefsihi asabe olan çocuklar: Furu (oğullar, oğlun oğlu…), aslın füruu (baba tarafından erkek kardeşler ve bunların erkek çocukları), dedenin furuu (amcalar ve erkek çocukları).

b. Bigayrihi asabe olan çocuklar: Oğul ile beraber kızlar, oğlun oğlunun ... oğlu ile beraber oğul kızları, ana-baba bir erkek kardeşlerle beraber ana-baba bir kız kardeşler ve baba bir erkek kardeşlerle baba bir kız kardeşler.

c. Asabe maal gayr olan çocuklar: Ölenin kızı veya oğlun kızı ile beraber bulunan öz kız kardeşler.

Adalet ve hakkaniyeti esas alan İslâm miras hukukunda, kız olsun erkek olsun çocukların mirastaki payları ile ilgili bütün ayrıntılar ortaya konulmuştur. Mûris ile varisler arasındaki cihet, kurbiyet ve dereceye göre belirlenen paylarda temel kriter, İslâm'ın öngörmüş olduğu aile ve toplum düzeninde kadın ve erkeğin üstlenmiş olduğu roller ve ekonomik sorumluluklar ile ihtiyaç ilkesi ve nimet-külfet dengesi olmuştur. Denge prensibi çerçevesinde genelde bütün varislerin ve bunlar içerisinde çocukların alacakları paylar tespit edilerek hem malî hakları koruma altına alınmış hem de miras yoluyla haksız kazanç sağlamalarının önüne geçilmiştir.

2. 3. Dede Yetimi Olan Çocuğun Miras Hakkının Korunması

Dede yetimi, ölenin erkek çocuklarıyla birlikte kendisinden önce ölmüş diğer çocuklarının oğlunu veya kızını yani ölenin torununu ifade için kullanılır. Bu durumun ortaya çıkmasının sebebi, miras paylaşımında esas alınan "kurb-i derece (yakınlık derecesi)" ve "yakın uzağı hacbeder (engeller)" ilkeleridir. Örneğin iki oğlu bulunan mûrisin bir oğlu kendisinden önce ölmüşse onun çocuğu veya çocukları mirasçı olamamaktadır. Zira sağ olan amca dedelerine daha yakındır.

---

[44] en-Nisâ 4/12.

[45] Bütün bu sınıflarda yer alan her bir varisin bulunduğu durumlara göre aldıkları pay için bk. Ali Himmet Berki, *İslâm Hukukunda Feraiz ve İntikal,* sad. İrfan yücel (Ankara: Diyanet İşleri başkanlığı Yayınları, 1985), 28-60; Arı, *İslâm Miras Hukuku*, 87-161.

Dede yetiminin ortaya çıkmasında etkili olan ve öteden beri en çok eleştirilen bir diğer faktör de İslâm miras hukukunda halefiyet ilkesinin yani kız veya erkek evladın olmaması durumunda çocuklarının (torunların) onların yerini alması şeklindeki uygulamanın tam olarak[46] olmamasıdır.[47] Hâlbuki Kur'ân ve sünnette halefiyeti yasaklayan bir hüküm olmadığı gibi zevi'l-erham olan mirasçılara hisse dağıtımında halefiyet kuralı işletilmektedir. Diğer taraftan "Kelamda aslolan hakikattır."[48] ve "Manayı hakiki müteazzir oldukta mecaza gidilir."[49] gibi külli kaideler açıklanırken şöyle bir örnek verilir: Bir kimse kendi evladına veya başka birinin evladına vakıfta bulunsa bakılır; eğer çocuğu varsa onlar lehine yoksa torunları lehine vakıf geçerli kılınır.[50] Dikkat edilirse hakiki anlamda evladı yok ise evlat sözcüğünün mecazi anlamına gidilerek torunlar onların yerine halef kılınmaktadır. Hatta bazı İslâm ülkelerindeki miras kanunlarında halefiyet kuralı kabul edilerek uygulanmaktadır.[51]

İslâm miras hukukunda genel anlamda halefiyet kuralının uygulanmaması sebebiyle dede yetimi olarak isimlendirilen çocukların mağduriyetinin önüne geçilmesi için başka çözüm yolları da gündeme getirilmiştir. Bunlardan biri de zorunlu vasiyettir. Buna göre dede, vefat etmiş evladının mirastaki payı kadar miktarı veya tüm malın üçte birini geçmeyecek bir miktarı torunları için vasiyet etmelidir. İbn Hazm, bu görüşünü *"Sizden birinize ölüm gelip çattığı zaman, eğer geride bir hayır (mal) bırakmışsa, anaya, babaya ve yakın akrabaya meşru bir tarzda vasiyette bulunması -Allah'a karşı gelmekten sakınanlar üzerinde bir hak olarak- size farz kılındı."*[52] ayetine dayandırmıştır.[53] Diğer taraftan Kur'ân-ı Kerîm, varislere miras dağıtılırken varis olmayan kimselere bile miras malından bir şeyler vermelerini tavsiye etmektedir.[54] Bu sebeple dede yetimlerinin miras dağıtılırken gözetilmesi Kur'ân'ın bu tavsiyesine uygun düşmektedir.[55] Böylece

[46] Bazı durumlarda uygulanabilmektedir. Örneğin hayatta başka oğlu yoksa ölenin tek kızıyla birlikte oğlunun kızı birlikte bulunurlarsa oğlun kızı 1/6. Bu durum halefiyetten ziyada miras paylaşımındaki başka kurallar (tekmilete'n-li's-sülüseyn) gereğidir. Zira ölenin iki kızı olsaydı oğlun kızı sakıt olacaktı.

[47] Hüseyin Tekin Gökmenoğlu, "İslâm Miras Hukukunda Halefıyet, Dede Yetimi ve Vacip Vasiyet", *Dini Araştırmalar 1/3* (Ocak-Nisan 1999), 156.

[48] Ali Himmet Berki (haz.), *Mecelle-i Ahkâmi Adliyye*, (İstanbul: Hikmet Yayınları, 1982), md. 12.

[49] Mecelle, md. 61.

[50] Zeynüddin b. İbrahim İbn Nüceym, *el-Eşbah ve'n-Nezair*, thk. Muhammed Muti' el-Hafız (Dımaşk: Darü'l-Fikir, 1983), 78; Hocaeminefendizade Ali Haydar Efendi, *Dürerü'l-hükkam şerhu Mecelleti'l-ahkâm* (İstanbul. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2017), 1/130.

[51] Gökmenoğlu, "İslâm Miras Hukukunda Halefıyet, Dede Yetimi ve Vacip Vasiyet", 167; Alpaslan Alkış, "İslâm Miras Hukuku ile Türk Miras Hukukunun Varisler Yönüyle Karşılaştırılması", *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/1 (2019), 63-64.

[52] el-Bakara 2/180.

[53] Ebu Muhammed b. Ali b. Ahmed b. Said ez-Zahiri İbn Hazm, *el-Muhalla*, thk. Muhammed Münir ed-Dımaşkî (Dımaşk: İdaretü't-Tıbaati'l-Müniriyye, h. 1352), 9/314.

[54] en-Nisâ 4/8.

[55] Diyanet İşleri Başkanlığı/Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı (DİB), https://kurul.diyanet.gov.tr/Cevap-Ara/907/dede-yetimi--babasi-dedesinden-once-vefat-eden-cocuk--dedesinin-olumu-uzerine-ona-mirasci-olur-mu-?enc=QisAbR4bAkZg1HImMxXRn5PJ8DgFEAoa2xtNuyterRk%3d (erişim 12 Aralık 2020).

çocukların, mûrisinden önce ölen babaları dolayısıyla yaşayacakları hak mahrumiyetinin ve mağduriyetin önüne de geçilmiş olunacaktır.

Türk Medeni Kanunu'nun 495/3. maddesinde "Miras bırakandan önce ölmüş olan çocukların yerini, her derecede halefiyet yoluyla kendi altsoyları alır." denilerek sorunun halefiyet yoluyla çözümü sağlanmıştır.

2. 4. Mefkud Olan Çocuğun Miras Hakkının Korunması

Nerede olduğu ve yaşayıp yaşamadığı bilinmeyen kişiye mefkud denir. İstıshab-ı hal ilkesi gereği mefkud, kayıp olduğu andan itibaren kendisi için mevcut olan hakları bakımından başkalarına nispetle hayatta olduğu kabul edilir. Dolayısıyla malı vârislere intikal etmez ve ölümüne hükmedilinceye kadar bu hal üzerine devam eder.[56]

Kazanılacak haklar bakımından ölü sayılan mefkud kaybolduğu tarihten sonra başkasına vâris olamaz. Çünkü kişi ancak mûrisi öldüğü esnada hayatta olmak şartıyla varis olabilir. Ancak öldüğü de kesin olarak bilinmediğinden mefkudun sağ olması halinde alacak olduğu miras payı ayrılarak ölümüne hükmedilinceye kadar veya sağ olarak çıkıp gelinceye kadar bekletilir. Eğer sağ olarak çıkar gelirse veya yaşadığı anlaşılırsa ayrılan pay kendisine teslim edilir. Ancak mûrisinden önce öldüğü tespit edilir veya mahkeme ölümüne hükmederse mirasın paylaştırıldığı andan itibaren ölü kabul edilerek miras diğer varisler arasında mefkud olan kişi yokmuş gibi paylaştırılır.[57]

Ölüm kararının veriliş zamanı konusunda ihtilaf olmakla birlikte, bu karar verilinceye kadar mefkudun, malvarlığı açısından hayatta sayılacağı ve mallarının, karısı dâhil olmak üzere mirasçıları arasında taksim edilmeyeceği hükmü, mefkudun mâli haklarının korunması bakımından dikkat çekicidir.[58] Ayrıca varis olarak alacağı payın ayrılarak bekletilmesinin de yine mefkudun haklarını muhafazaya yönelik bir tedbir olduğu söylenebilir. Mefkudun, her yönüyle korumaya muhtaç bir çocuk olması durumunda ise tedbir niteliğindeki bu hükümler bir kat daha önem arz etmektedir.

Türk Hukuku'nda kaybolan kişinin yakınlarının talebi doğrultusunda mahkeme ölüme değil gaipliğe karar verir. TMK'nın 32. Maddesinde bu durum şöyle düzenlenmiştir:

"Ölüm tehlikesi içinde kaybolan veya kendisinden uzun zamandan beri haber alınamayan bir kimsenin ölümü hakkında kuvvetli olasılık varsa, hakları bu ölüme bağlı olanların başvurusu üzerine mahkeme bu kişinin gaipliğine karar verebilir."

Hakkında gaiplik kararı verilen kişinin mirasıyla ilgili ise aynı kanunun 584. maddesinde şöyle bir düzenleme yer almaktadır.

---

[56] Serahsî, *Mebsut*, 9/34; Bilmen, *Istılahât,* 7/210.

[57] Serahsî, *Mebsut*, 9/34-35; Bilmen, *Istılahât,* 7/210.

[58] Abdülkerim Ünalan, "İslâm Hukukunda Gaibin/Mefkôdun Evlilik ve Miras Durumu (Mukayeseli Olarak)", *Dicle üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/1 (2001), 136.

"Hakkında gaiplik kararı verilmiş bir kimsenin mirasçıları veya mirasında hak sahibi olan kişiler, tereke malları kendilerine teslim edilmeden önce bu malları ileride ortaya çıkabilecek üstün hak sahiplerine veya gaibin kendisine geri vereceklerine ilişkin güvence göstermek zorundadırlar. Bu güvence, ölüm tehlikesi içinde kaybolma durumunda beş yıl, uzun zamandan beri haber alınamama durumunda on beş yıl ve herhâlde en çok gaibin yüz yaşına varmasına kadar geçecek süre için gösterilir. Beş yıl, tereke mallarının tesliminden; on beş yıl, son haber tarihinden başlayarak hesaplanır."

Söz konusu düzenlemelerle hem gaibin hem de yakınlarının haklarının korunması hedeflendiği anlaşılmaktadır. Hatta teminat istenmek suretiyle gaibin hakları güvence altına alınmıştır.

2. 5. Lakîtin Mirası

Bakımını sağlamaktan aciz kalma veya zina töhmetinden kaçınma gibi sebeplerle bir yerde bırakılmış veya kaybolmuş fakat anne babası veya birinin kölesi olduğu bilinmeyen kimsesiz çocuğa lakît denir.[59] Yetim ve kimsesiz çocuklarda olduğu gibi lakîtin velisi, *"Velisi olmayanın velisi sultandır."*[60] hadisi gereği devlet başkanıdır. Bu nedenle çocuğu korumak, eğitmek, nafakasını temin etmek ve varsa malından tasarrufta bulunma devlet başkanının yetkilendirdiği hâkime aittir. Aynı şekilde tazminat gerektiren bir suç işlediğinde devlet başkanı adına beytülmal sorumlu olur. Diğer taraftan "Nimet külfete göredir."[61] ve "Bir şeyin nef'i damanı mukabelesindedir."[62] kaideleri gereği çocuk aleyhine bir suç işlendiğinde diyete, öldüğünde de mirasına beytülmal sahip olur.[63]

Buluntu çocuğun nesebi meçhul olduğu için imkânlar dâhilinde nesebini tespit ve tashih etmek gerekir. Bu nedenle birisi, buluntu çocuğun nesebini kendisine isnat etse makul yaş farkı olmaması gibi bir mâni de yoksa lakîtin nesebi o kimseden sabit olur. Malikiler dışında diğer üç mezhep bu konuda hem fikirdir.[64] Özellikle Hanefiler, çocuğun bir nesebe ve korunmaya ihtiyacından dolayı bulan kişinin onu kendisine nispet etmesini istihsanen caiz görürler. Burada istihsanın dayanağının (vechül istihsan) çocuğun maslahatı olması[65] konumuz açısından dikkat çekicidir. Zira lakîti bulup onun üzerinde

[59] Serahsî, *Mebsut*, 10/209; Saffet Köse, "Lakît", *Türkiye Diyanet vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 2003), 17/68; Abdülmuttalib Abdürrezzak Hemedan, *Ahkâmu'l-lakît fi'l-fıkhi'l-İslâmî* (İskanderiye: Dâru'l-Cemaati'l-Cedide, 2006), 23.

[60] Tirmizî, "Nikâḥ", 15; Ebû Dâvûd, "Nikâḥ", 19; İbn Mâce, "Nikâḥ", 15.

[61] Mecelle, md. 88.

[62] Mecelle, md. 87.

[63] Serahsî, *Mebsut,* 10/210; Kâsânî, *Bedâi',* 6/198.

[64] Ebu Yahya Zeynüddin Zekeriyya b. Muhammed b. Ahmed el-Ensârî, *Esna'l-metalib şerhu Ravzi't-talib* (b.y.: Daru'l-kütübi'l-ilmiyye, ts.), 3/149; Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed b. Muhammed b. Kudâme Cemmâîlî Makdisî İbn Kudâme, *el-Muğnî* (Kahire: Mektebetü'l-Kahire, 1968), 6/123; Üsrûşenî, *Ahkamu's-sığar*, 342; Orhan Çeker, *İslâm Hukukunda Çocuk* (İstanbul: Kayıhan Yayınevi, 1990), 197.

[65] Serahsî, *Mebsut*, 10/211-212; Kâsânî, *Bedâi',* 6/199; Abdülkerim Zeydan, *Ahkâmü'l-lakît* (Bağdat: Matbaatü Selman el-Azamî, 1968), 17.

nesep iddiasında bulunan kişinin iddiası kabul edilince gerçek nesep tahakkuk etmiş ve çocuk da iddia sahibinin gerçek çocuğu olmuş olur. Bir diğer ifadeyle böyle bir durumda yeni bir nesep inşası değil nesebin ispatı söz konusudur. Lakîtin nesebinin tespitinde ve tashihinde de asıl amaç çocuğun menfaati ve maslahatıdır.[66]

2. 6. Evlilik Dışı İlişki Sonucu Dünyaya Gelen Çocukların Miras Hakları

Fıkıh literatüründe kadının nikâhsız olarak veya nikâh şüphesi olmaksızın (evlilik dışı) dünyaya getirdiği çocuğa veled-i zina denir. Bilindiği üzere çocuğun nesebinin sabit olması ve buna bağlı olarak mirasçı olabilmesi, taraflar arasında geçerli bir nikâh akdinin varlığına veya nikâh şüphesine dayalı bir ilişkiye bağlıdır. Hal böyle olunca evlilik dışı olarak dünyaya gelen çocukların nesebi anne bakımından sabit olur ve anne öldüğünde de ona varis olurlar. Ancak çocuğun babası bilinse dahi, zina mahsulü oluşu babasına nispet edilmesine engel kabul edilmiştir. Dolayısıyla babasıyla arasında tevarüs de söz konusu olmaz. Diğer taraftan karısının dünyaya getirdiği çocuğun kendi çocuğu olmadığını öne süren koca, bu iddiasını doğrulayacak delili yoksa karısını dolaylı olarak zina suçu ile itham etmiş olur. Nûr suresinin 4-9. ayetlerinde belirtildiği üzere karı koca arasında lanetleşme gerçekleştikten sonra hâkim nikâh akdini fesheder. Bu durumda tıpkı veled-i zinada olduğu gibi çocuğun nesebi ana tarafından sabit, fakat baba tarafından meçhul kabul edilir. Veled-i mülaane denilen bu çocukların annesine mirasçı olacağında, fakat annesiyle lanetleşme (lian) yapan kişiye babalık iddiasıyla mirasçı olamayacağında görüş birliği vardır. Çünkü nesebin sübutu bir nimettir. İslâm şeriatının suç saydığı zina fiili, nesep gibi bir nimet ve mirasçılık için sebep görülemez.[67]

Allah hakkını (kamu yararını) ihlal suçlarından sayılan zina, ahlaki değerleri tehdit ederek toplumu derinden etkilemektedir. Zina mahsulü çocuğa mirastan pay vermek bir yönüyle bu ahlaksız ve gayri meşru fiilin işlenmesine ödün vermektedir. Diğer taraftan çocuk ise "cezanın şahsiliği" ilkesine aykırı olarak başkalarının işlediği bir günahın cezası olarak mirastan mahrum kalmaktadır. İki fesatla karşı karşıya kalınan böyle durumlarda kamu yararı öne alınarak "zarar-ı ammı def için zararı has ihtiyar olunur"[68] kuralına göre hareket edilir. Dolayısıyla toplumun temeli olan aileyi temelinden sarsan zinayı engellemek için sözü geçen gayr-ı meşru fiilin meyvesi olan çocuğun babaya nispeti kabul edilmemiş ve mirastan pay alması engellenmiştir. Yani çocuğun yararı değil kamu yararı tercih edilmiştir.[69]

---

[66] Zeydan, *Ahkâmü'l-lakît,* 21; Ziyad Ahmed Selame, *Etfalü'l-enabib beyne'l-ilm ve'ş-şeria* (Beyrut: Dârü'l-Beyarık, 1996), 86-87; Ahmet Ekşi, *Şeriyye Sicilleri Örnekliğinde İslâm Hukuku Bakımından Evlat Edinme (Tebennî)* (İstanbul: Ensar, 2019), 97.

[67] Muhammed Ebu Zehra, *Ahkamü't-Terikat ve'l-Mevaris* (b.y.: Darü'l-Fikri'l-Arabi, 1963), 228-229.

[68] Mecelle, md. 26.

[69] Adnan Koşum, "İslâm Hukukunda Evlilik Dışı ilişki Sonucu Dünyaya Gelen Çocukların Babalarına Mirasçılığı Sorunu", *Dini Araştırmalar 9/27* (Ocak-Nisan 2007), 162.

Türk Medeni Kanunu'nda evlilik dışı doğan çocukların baba cihetinden nesebi, ya babanın tanıması (ikrarı) ya da hâkimin kararıyla tespit edilir.[70] Nesep tespitiyle beraber böyle bir çocuk evlilik içi dünyaya gelen çocuk gibi mirasçı olur. Çocuğun menfaatini ön planda tutan düzenleme şu şekildedir: "Evlilik dışında doğmuş ve soybağı, tanıma veya hâkim hükmüyle kurulmuş olanlar, baba yönünden evlilik içi hısımlar gibi mirasçı olurlar."[71]

2. 7. Hünsâ Olan Çocuğun Miras Hakkının Korunması

Allah (c.c.) insanoğlunu ye erkek ya da dişi olarak yarattığını bildirmiştir.[72] Dolayısıyla insan, fıtrî olarak ya erkektir ya da kadındır. Üçüncü bir tür yaratılmamıştır.[73] Ancak az da olsa bu iki cinsiyetin belirleyici organ ve işaretlerini birlikte taşıyanlar, ikisine birden sahip olanlar da dünya ya gelmektedir. Tıp dilinde "hermafrodizm/intersex" olarak isimlendirilen bu kişilere, fıkıh ıstılahında "hünsâ" denilmektedir. Hünsâ, doğuştan hem erkeklik hem de dişilik organına sahip bulunan veya erkek mi kadın mı olduğu tespit edilemeyen kişiyi ifade eder.[74] Bir manada fıtrata aykırı, sakat, fazlalıklı veya eksiklikli doğanlar gibi kabul edilen hünsâ, insanlarda çok ender rastlanan bir yapısal bozukluktur.

Fıkhî hükümlere muhatap olma bakımından hünsâ iki gruba ayrılır: "Hünsâ-i gayr-i müşkil", erkeklik ve dişilik belirtilerine birlikte sahip olmakla beraber biri diğerine baskın olan, yani erkek veya kadın olduğuna kolayca hükmedilen kimsedir. Bunlar hakkında belirgin olan cinsiyetin hükümleri uygulanır. İkincisi, hangi cinsten olduğuna kolayca hükmedilemeyecek tarzda erkeklik ve dişilik organına birlikte sahip olan veya bu organlardan hiçbirini taşımayan kimse olup buna da "hünsâ-i müşkil" denilir. Hünsâ denilince genelde bu ikinci gruba giren kimseler kastedilir. Bunlara müşkil denmesinin sebebi, cinsiyetlerinin tespitindeki zorluk veya imkânsızlık nedeniyle kendilerine uygulanacak hükümleri belirlemenin de zor olmasından dolayıdır.[75]

İslam hukukunda hünsa-i müşkil ile ilgili hükümler belirlenirken o insanın kendini hangi cinsten gördüğü, saydığı, hissettiği esas alınır ve buna göre işlem yapılır.[76] Ayrıca ihtiyat prensibinden hareketle hünsâ bazen kadın bazen erkek statüsünün kapsamına alınır. Bazen de bu iki cins için belirlenen hükümlerden farklı hükümlere tabi tutulur.[77] Hünsânın mirastaki durumu da bu esaslara göre belirlenmiştir.

---

[70] Bk. Türk Medeni Kanunu (TMK), *Resmi Gazete* 24607 (22 Kasım 2001), Kanun No. 4721, md. 42.

[71] TMK, md. 498.

[72] Bk. en-Necm 53/45-46.

[73] Bilmen, *Istılahât*, 5/367.

[74] Kâsânî, *Bedâi',* 7/483; Orhan Çeker, "Hünsâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (İstanbul: TDV Yayınları, 1998), 18/491; Ayrıca bk. Hilal Duman, "İslam Hukukunda Hünsâ (Çift Cinsiyetliler)", Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, VI/1 (2002), 302.

[75] Çeker, "Hünsâ", 492; Duman, "İslam Hukukunda Hünsâ", 303.

[76] Hayrettin Karaman, http://www.hayrettinkaraman.net/sc/00208.htm (erşim 26 Aralık 2020).

[77] Kâsânî, *Bedâi',* 7/485; Duman, "İslam Hukukunda Hünsâ", 305.

Hünsa-i müşkilin mirası hususunda Hz. Peygamber (s.a.v.): *"Bevl etmesine göre miras verilir."*[78] buyurmuştur. Fukaha bu hadisten hareketle hünsa-i gayri müşkilin mirastaki payını, yakın olduğu cinsi esas alarak belirlemiştir.[79]

Ebu Hanife'ye göre hünsa-i müşkil erkek veya kadın olarak hangi durumda daha az pay alıyorsa kendisine o kadar pay verilir. Buna göre, hünsâ-i müşkil, murisinin vefatından sonra başka varis bulunmazsa mirasın tamamını alır. Ancak kendisiyle beraber başka varis bulunursa alabileceği en az payı alır. Yani önce erkek olduğu düşünülerek miras pay edilir. Bir de kız olduğu düşünülerek miras pay edilir. Bu iki durumdan hangisine göre daha az pay alıyorsa o kadar kendisine pay verilir. Eğer bu iki durumdan birine göre varis olamıyorsa o zaman kendisine hiç pay verilmez.[80] Örneğin ölen birisinden bir erkek bir de hünsâ varisi olsa mirasın üçte ikisini erkek, üçte birini de hünsâ alır. Ebu Hane bu konuda "şek ile yakin zail olmaz"[81] prensibini esas alarak hükme varmıştır. Zira hak iktisabında ihtimalle değil kesin delille hareket edilmesi esastır.[82]

Şâfiî mezhebinde hünsâya ve hünsâdan etkilenen diğer mirasçılara alacaklarının en azı verilir. Fazlası hünsânın durumu belli oluncaya ya da vârislerle hünsâ arasında anlaşma sağlanıncaya kadar bekletilir.[83]

İmam Malik, Ebu Yusuf ve İmam Muhammed'e göre; hünsâ-i müşkile, kadın olarak alacağı hissenin yarısı ile erkek olarak alacağı hissenin yarısı verilir. İki durumdan birisine göre varis oluyor, diğerine göre olmuyorsa, varis olarak alacağı hissenin yarısını alır.[84] Hanbeliler de bu görüştedir.[85]

Diğer taraftan hünsâ-i müşkil, çocuk olursa kendisine alabileceği en az hisse verilmekle beraber diğer varislerden kefil alınır. Daha sonra durumu belli olurda daha fazla pay alması gerekirse diğer varislerden eksik olan pay alınıp çocuğa verilir.[86]

Hünsânın mirasına dair bu görüşler incelendiğinde hem hünsânın hem de onunla beraber bulunan mirasçıların haklarının korunmasının hedeflendiği dikkat çekmektedir. Hünsânın alacağı hisse hususunda ihtiyatla yaklaşan Ebu Hanife başkalarının haklarını korumayı öncelerken aslında hünsanın da haksız kazanç edinmesinin önüne geçmek

[78] Beyhaki, "Feraiz", 52.

[79] Bk. Vehbe Zuhaylî, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve edilletuhu*, (Dımaşk: Dârü'l-Fikr, 1985), 8/257. (8 cilt)

[80] Bilmen, *Istılahât*, 5/368.

[81] Mecelle, md. 4.

[82] Serahsî, *Mebsut*, 30/109; Kâsânî, *Bedâi',* 7/484.

[83] Ebû Zekeriyyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî Nevevi, *Ravzatü't-talibin*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcud, Ali Muhammed Muavvaz, (Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003), 5:41. (Tamamı 8 cilt)

[84] *el-Mevsuatü'l-fıkhiyye (mv.f.)*, "İrs" md., (Kuveyt: Vizaretü'l-Evkaf ve'ş-Şuuni'lslâmiyye, 2004), 3/63-64. (tamamı 17-80).

[85] Kâsânî, *Bedâi',* 7/484; Muvaffakuddin Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmed b. Mahmud İbn Kudâme, *el-Muğni şerhü Muhtasari'l-Hirakî,* thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türki,Muhammed Abdü'l-Fettah el-Hulvi, (Riyad: Daru Âlemi'l-Kütüb, 1997), 9:108-109. (tamamı 11 cilt)

[86] Bilmen, *Istılahât*, 5/371.

istemiştir. Hanefilerden İmameyn, İmam Malik, İmam Şafii ve Ahmet b. Hanbel ise her iki ihtimali de göz önünde bulundurarak varislerin hisselerini belirleme yoluna gitmişlerdir. Öte yandan hünsânın çocuk olması durumunda, aldığı hisse dışında, alması muhtemel hisse için diğer varislerden kefil istenmesi bu çalışmanın konusu bakımından ayrıca önem arz etmektedir.

3. Miras Hukukunda Çocuğun Haksız Kazanç Sağlamasına Engel Teşkil Eden Esaslar

İslâm miras hukukunda mûrisle arasındaki bağ dikkate alınarak çocuğun varis olarak terikeden alacağı pay tespit edilerek malî hakları korunma altına alındığı gibi hakkı olmayanı da almak suretiyle haksız kazanç sağlamasının da önüne geçilmiştir. Çalışmanın bu kısmında çocuğun malına haksız olarak katılacak malın önüne geçmek için alınan önlemler ele alınacaktır. Bu konuda vasiyetle ilgili hükümler, evlat edinmenin irs sebebi sayılmaması, miras paylaşımında nimet külfet dengesinin gözetilmesi gibi hususlar dikkat çekmektedir.

3. 1. Vasiyet

Bir kimsenin malını öldükten sonra bir şahsa veya hayır cihetine teberru yoluyla temlik etmesine vasiyet denir. İslâm Hukuku'nda vasiyet, ölenin malvarlığının üçte biriyle sınırlandırılmak suretiyle varislerin hakları koruma altına alınmıştır.[87] Diğer taraftan Resullulah'tan nakledilen *"Varise vasiyet yoktur."*[88] hadisiyle de mûrisin, varisler arasında adaletsizliğe sebebiyet verecek tasarruflarının önüne geçilmiştir. Zira mirasçılara vasiyet yapılmasının yasaklanmasının temelinde yakın akraba arasında ayırım yapmayı engelleme, mal dağılım ve bölüşümü sebebiyle aralarında huzursuzluk meydana gelmesini önlemenin yanı sıra haksız kazancın önüne geçme düşüncesi yatmaktadır. Allah'ın Kur'ân-ı Kerîm'de miras paylarını belirlemiş olması da[89] mirasçılar arasında ortaya çıkabilecek hoşnutsuzluğu giderme amacına yönelik olmalıdır.[90]

3. 2. Evlat Edinme

İslâm hukukunda *"… Allah'ın kitabına göre yakın akrabalar birbirlerine (vâris olmaya) daha uygundur…"*[91] ayetinin mucebince tevarüs (miras hükümleri) akrabalık bağı olanlarla sınırlandırılmıştır. Her ne kadar *"… Yemin akdiyle mirasçı kıldıklarınızın paylarını da verin…"*[92] ayeti varislerin kapsamını genişletse de buna evlatlık dahil

[87] Bk. Mavsilî, *el-İhtiyar*, 769.

[88] Buhârî, "Vesâyâ", 6; Ebu Davud, "Vesâyâ", 6; "Büyu", 88; Timüzi, "Vesâyâ", 5; Nesai, "Vesâyâ", 5; İbn Mace, "Vesâyâ", 6; Darimî, "Vesâyâ", 28.

[89] Bk. en-Nisâ 4/11, 12, 176.

[90] Köse, İslâm Hukukuna Göre Anne-Babanın Bağış (Hibe) Konusunda Çocukları Arasında Yaptığı Ayrımcılık, 18.

[91] el-Enfâl 8/75.

[92] en-Nisâ 4/33.

değildir.[93] Şöyle ki, ayette geçen *"yemin akdiyle"* ifadesi, İslâm'ın ilk yıllarında kardeşlik anlaşması ve hilf yapılanlar ile evlatlıklar ve hicret edenler olarak yorumlanmaktaydı. Daha sonra Enfâl suresinin 75. ayetiyle hicret edenler ile kardeşlik anlaşması yapanların mirastan pay alma hükmü, "*onları babalarına nispet ederek çağırın.*"[94] ayetiyle de evlat edinme ve dolayısıyla evlat edinenden miras alma hükmü neshedilmiştir. Velev ki evlatlığa mirastan pay verilmesini yasaklayan açık bir nas bulunmasa da evlat edinmeyi yasaklayan naslar mirastan pay almamayı da içermektedir.[95] Evlat edinmenin tevarüs sebebi sayılmamasının sebeplerinden biri varislerin hakkını korumak ve evlatlıkların haksız kazanç elde etmelerine mâni olmaktır. Zira günümüz İslâm ülkelerinde mûrislerin genel anlamda varislerini özelde kız çocuklarını tamamen veya kısmen mirastan mahrum etmek amacıyla başvurdukları yöntemlerden biri de evlat edinmektir.[96]

Türk Medeni Kanunu'na göre ölenin mirasının intikal edeceği kişiler; ölenin kan hısımları, eşi, evlatlığı ve devlet olmak üzere dörttür.[97] Evlatlığın mirasla ilgili haklarını düzenleyen 500. maddeye göre "evlatlık ve evlatlığın birinci dereceden altsoyu, evlat edinene kan hısımı gibi mirasçı olur." Bu maddeden açıkça anlaşıldığı üzere, evlatlık sadece kendisini evlat edinen kimseye mirasçı olabilecektir. Evlatlık, evlat edinenin üstsoy ve altsoy hısımlarına mirasçı olamayacaktır. İlgili maddenin devamında "evlat edinen ve hısımları, evlatlığa mirasçı olmazlar." denilmek suretiyle evlat edinmeyi bir kimsenin mirasına konma veya mirasından pay alabilme yolu edinmenin de önüne geçilmesi hedeflenmiştir.[98]

İlgili maddenin son fıkrasında ise "evlatlığın kendi ailesindeki mirasçılığı da devam eder." denilerek evlatlığın iki halde çifte mirasçılığına kapı aralanmıştır. Bunlardan birincisi, bir çocuk varisi olduğu bir akrabası tarafından evlatlık alınması durumunda söz konusu olur. Ancak böyle durumda çocuk sadece bir hakkını kullanabilir. Bir diğeri ise evlatlığın, hısımlık kurduğu evlat edinen ile birlikte, eski ailesine de mirasçı olmasıdır. Evlatlık bu son durumda "Evlatlığın, miras ve başka haklarının zedelenmemesi, aile bağlarının devam etmesi için evlatlığın naklen geldiği aile kütüğü ile evlat edinenin aile kütüğü arasında her türlü bağ kurulur. Ayrıca evlatlıkla ilgili kesinleşmiş mahkeme kararı her iki nüfus kütüğüne işlenir."[99] hükmü gereğince iki hakkını da her hâlükârda kullanarak iki tarafa da mirasçı olur.

---

[93] Ebü'l-Mehasin Yusuf b. Musa Hanefî, *el-Mu'tasar mine'l-muhtasar min Müşkili'l-Asar* (Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, ts.), 2/294-295.

[94] el-Ahzâb 33/5.

[95] Konuyla ilgili daha geniş blgi için bk. Ekşi, *Evlat Edinme,* 67-71.

[96] İbrahim Yılmaz, "İslâm Hukukunda Kız Çocuğunun Miras Hakkı ve Cahiliye Döneminde Kız Çocuğunu Mirastan Mahrum Etmenin Günümüz İslâm Ülkelerindeki İz Düşümü", *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi* S 29 (2017), 263-264, 266.

[97] TMK, md. 495-500.

[98] Necip Kocayusufpaşaoğlu, *Miras Hukuku* (İstanbul: Filiz Kitabevi, 1987), 86.

[99] TMK, md. 314/5.

3. 3. Miras Paylaşımında Nimet-Külfet Dengesinin Gözetilmesi

Mirasın intikalinde, ölen kişinin üst ve alt soy bağı ile bağlı olduğu nesep bağına dayalı kan hısımlığı en önemli sebep kabul edilir. Cihet bakımından farklı olsa da kurbiyet bakımından aynı derecede bulunan anne ve baba (üst soy) ile kız ve erkek evladın (alt soy) aynı anda bulunması, miras paylarını etkilese bile asla birbirlerini sakıt etmeleri söz konusu değildir. Bununla birlikte İslâm miras hukukunda, İslâm'ın kabul etmiş olduğu aile ve toplum yapısının bir gereği olarak miras taksiminde prensip olarak erkek ve kız çocukları arasında "ikiye-bir" oranı benimsenmiştir. Nitekim bu husus Kur'ân'da; *"Allah size çocuklarınız hakkında erkeğe, kadının payının iki misli (mirastan pay) vermenizi emreder."*[100] İslâm hukukunun, erkek ve kız çocukları arasında prensip olarak getirmiş olduğu "erkek çocuğunun mirastaki payının kız çocuğunun payının iki misli olması" şeklindeki düzenleme, her ne kadar kimileri tarafından şekil açısından bir eşitsizlik olarak görülse de, İslâm'ın öngörmüş olduğu aile düzeni ve toplumsal yapı içerisinde bu düzenleme Müslüman toplumlar tarafından bir haksızlık ve adaletsizlik olarak görülmemiştir. Çünkü İslâm aile hukukunda erkek, evlendikten sonra ailenin geçimini temin etmekle yükümlü olduğu gibi evlenirken karısına mehir vermekle de yükümlüdür. Bu durumda erkek çocuğun mirastaki payının kız çocuğunun payının iki misli olmasının temel gerekçesi, İslâm'da kadına (kız çocuğuna) verilen "değer" ile ilgili değildir. Aksine, İslâm'ın öngörmüş olduğu aile ve toplum yapısında, erkeğin ve kadının üstlenmiş olduğu rol ve malî yükümlülüklerle ilgilidir.[101]

Nimet-külfet dengesi gözetilerek yapılan bu taksimatta sorumlukları oranında pay verilmek suretiyle bir taraftan erkek evladın hakları korunurken diğer taraftan kız evladın fazladan pay almasının önüne geçilmiştir.

Diğer taraftan İsviçre medeni hukukundan iktibas edilmiş olması nedeniyle Türk Medenî Kanununun kabul ettiği miras sistemi zümre (parantel) sistemidir. Bu sisteme göre ölenin fürûu, (ölenin çocukları ve aşağı doğru tüm torunlar) birinci zümreyi[102], ölenin baba ve annesi ile bunların fürûları, (ölenin anne ve baba ile bunların fürûu olan kardeş ve kardeş çocukları ile kardeşlerin aşağı doğru tüm torunları) ikinci zümreyi[103] oluşturur.[104] Miras paylaşımında zümreler arasındaki sıra esas alındığından önceki zümrede mirasçı varsa sonraki zümredekiler mirasçı olamazlar. Örneğin, mûrisin çocuğu veya torunu varken, ana babasına miras düşmez.[105]

---

[100] en-Nisâ 4/11.

[101] Yılmaz, "İslâm Hukukunda Kız Çocuğunun Miras Hakkı", 353-355.

[102] Miras bırakanın birinci derece mirasçıları, onun altsoyudur. (TMK, md. 495).

[103] Altsoyu bulunmayan miras bırakanın mirasçıları, ana ve babasıdır. Bunlar eşit olarak mirasçıdırlar. (TMK, md. 496).

[104] Zahit İmre, M*iras Hukuku* (İstanbul: Der Yayınevi, 1993), 14.

[105] İmre, M*iras Hukuku*, 18.

İslâm hukukunda ise cihet bakımından farklı olsa da kurbiyet bakımından aynı derecede bulunan anne ve baba (üst soy) ile kız ve erkek evladın (alt soy) aynı zümrede kabul edilir. Yani alt soyun varlığı anne babanın miras almasına engel değildir.

"… Ana babadan her birine, ölenin çocuğu varsa yaptığı vasiyetten veya borcundan arta kalanın altıda biri, çocuğu yoksa anası babası ona varis olur, anasına üçte bir düşer. Kardeşleri varsa, altıda biri annesinindir; babalarınız ve oğullarınızdan menfaatçe hangisinin size daha yakın olduğunu siz bilmezsiniz. Bunlar Allah tarafından tesbit edilmiştir. Doğrusu Allah bilendir, Hâkim olandır."[106]

Bu durumda baba alt soyla bağlantılı olarak şu üç duruma göre her hâlükârda mirastan pay alır.

- Mûrisin kızı veya oğlun kızı varsa baba 1/6 ve kalanı alır.
- Mûrisin oğlu veya oğlunun oğlu varsa baba sadece ashâb-ı ferâizden olarak 1/6 alır.
- Ölenin kız veya erkek altsoyu (füruu) yoksa baba sadece asabe olarak kalanı alır.

Anne ise yine alt soyla bağlantılı olarak şu üç durumdan birine göre mirastan pay alır:

- Anne; çocuk (oğul, kız, oğlun oğlu ve oğlun kızı) veya iki kardeş ile birlikte 1/6 alır.
- Birinci hâl olmamak şartı ile (ölenin alt soyu ve iki veya daha fazla kardeşi yoksa) sadece eş ve baba ile beraber bulunduklarında ana kalanın 1/3'ünü (sülüsü ma yebkâ) alır.
- Birinci ve ikinci hâl yoksa (sadece babayla ya da baba, eş veya baba, eş ve tek kardeşle birlikte bulunursa) ana 1/3 alır.

Sonuç

İslâm hukuku, cihet, kurbiyet ve derece esaslarına göre varisleri gruplandırarak nimet ve külfet dengesine göre yaptığı adil paylaşım sayesinde varislerden her birinin mirastan hak ettiği payı almasını sağlamıştır. Ayrıca bu sistem sayesinde varislerin fazladan pay almasının da önüne geçilmiştir. Böylece genelde bütün varislerin bunun içinde çocukların mirastaki hakları iki yönlü olarak koruma altına alınmıştır.

Kaynakça

Aktan, Hamza. "Miras". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 30/143-145. İstanbul: TDV Yayınları, 2005.

Ali Haydar Efendi, Hocaeminefendizade. *Dürerü'l-hükkam şerhu Mecelleti'l-ahkâm.* 4 Cilt. İstanbul. Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2017.

Alkış, Alpaslan. "İslâm Miras Hukuku ile Türk Miras Hukukunun Varisler Yönüyle Karşılaştırılması". *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19/1 (2019), 60-79.

[106] en-Nisâ 4/11.

Arı, Abdüsselam. *İslâm Miras Hukuku.* İstanbul: Pınar Yayınları, 2018.

Aydın, Mehmet Akif. "Çocuk", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 8/361-363. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

Berki, Ali Himmet (haz.). *Mecelle-i Ahkâmi Adliyye.* İstanbul: Hikmet Yayınları, 1982.

-----. *İslâm Hukukunda Feraiz ve İntikal.* sad. İrfan yücel. Ankara: Diyanet İşleri başkanlığı Yayınları, 1985.

Bilmen, Ömer Nasuhi. *Hukukı İslâmiyye ve Istalahatı Fıkhiyye Kamusu.* 8 Cilt. İstanbul: Bilmen Basım ve Yayınevi, ts.

Cessâs, Ebû Bekr Ahmed b. Alî er-Râzî. *Ahkâmü'l-Kur'ân.* thk. Muhammed es-Sadık el-Kamhavî. 5 Cilt. Beyrut: Dâru İhyai't-Türâsi'l-Arabi, 1985.

Çeker, Orhan. "Çocuk Düşürme". *Türkiye Diyanet vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 8/364-365. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

-----. "Hünsâ". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 18/491-492. (İstanbul: TDV Yayınları, 1998.

-----. *İslâm Hukukunda Çocuk.* İstanbul: Kayıhan Yayınevi, 1990.

DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı/Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı. Erişim 12 Aralık 2020. https://kurul.diyanet.gov.tr/Cevap-Ara/907/dede-yetimi--babasi-dedesinden-once-vefat-eden-cocuk--dedesinin-olumu-uzerine-ona-mirasci-olur-mu-?enc=QisAbR4bAkZg1HımMxXR n5PJ8DgFEAoa2xtNuyterRk%3d.

Dönmez, İbrahim Kâfi. "Nesep". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 32/573-575. İstanbul: TDV Yayınları, 2006.

Duman, Hilal. "İslam Hukukunda Hünsâ (Çift Cinsiyetliler)", *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* VI/1 (2002), 295-318.

Ebu Zehra, Muhammed. *Ahkamü't-Terikat ve'l-Mevaris.* b.y.: Darü'l-Fikri'l-Arabi, 1963.

Ebü'l-Mehasin Yusuf b. Musa Hanefî. *el-Mu'tasar mine'l-muhtasar min Müşkili'l-Asar.* 2 Cilt. Beyrut: Âlemü'l-Kütüb, ts..

Ekşi, Ahmet. *Şeriyye Sicilleri örnekliğinde İslâm Hukuku Bakımından Evlat Edinme (Tebennî).* İstanbul: Ensar, 2019.

Ensârî, Ebu Yahya Zeynüddin Zekeriyya b. Muhammed b. Ahmed. *Esna'l-metalib şerhu Ravzi't-talib.* 4 Cilt. b.y.: Daru'l-kütübi'l-ilmiyye, ts.

Eroğlu, Selman. *İslâm Hukukunda ve Modern Hukukta Çocuk Hakları.* Diyarbakır: İlahiyat Fakültesi, Lisans Tezi, 2011.

Gökmenoğlu, Hüseyin Tekin. "İslâm Miras Hukukunda Halefıyet, Dede Yetimi ve Vacip Vasiyet", *Dini Araştırmalar 1/3* (Ocak-Nisan 1999), 143-170.

Hemedan, Abdülmuttalib Abdürrezzak. *Ahkâmu'l-lakît fi'l-fıkhi'l-İslâmî.* İskanderiye: Dâru'l-Cemaati'l-Cedide, 2006.

Hıra, Ayhan. "Karslızâde Mehmed Cemaleddin'in Me'debetü'l-Hıtan Adlı Eserinin İslâm Hukuku Bakımından Değerlendirilmesi". *Uluslararası Kars Âlimleri Sempozyumu Tam Bildiriler Kitabı.* Ankara: Sonçağ Yayınları, 2018), 60-88.

Hökelekli, Hayati. "Çocuk". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 8/359-360. İstanbul: TDV Yayınları, 1993).

https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf. erişim 11 Aralık 2020.

İbn Hazm, Ebu Muhammed b. Ali b. Ahmed b. Said ez-Zahiri. *el-Muhalla.* thk. Muhammed Münir ed-Dımaşkî. 11 Cilt. Dımaşk: İdaretü't-Tıbaati'l-Müniriyye, h. 1352.

İbn Kayyim el-Cevziyye, İmam Şemseddin Ebu Abdullah Muhammed b. Ebi Bekr. *Tuhfetü'l-mevrud bi-ahkâmi'l-mevlud*. thk. Fevvaz Ahmed Zemerli. Beyrut: Dârü'l-Kitâbi'l-Arabi, 1997.

İbn Kudâme, Muvaffakuddin Ebu Muhammed Abdullah b. Ahmed b. Mahmud. *el-Muğni şerhü Muhtasari'l-Hirakî.* 11 Cilt. thk. Abdullah b. Abdülmuhsin et-Türki, Muhammed Abdü'l-Fettah el-Hulvi. Riyad: Daru Âlemi'l-Kütüb, 1997.

İbn Nüceym, Zeynüddin b. İbrahim. *el-Eşbah ve'n-Nezair.* thk. Muhammed Muti' el-Hafız. Dımaşk: Darü'l-Fikir, 1983.

İmre, Zahit. M*iras Hukuku.* İstanbul: Der Yayınevi, 1993.

Karaman, Hayrettin. http://www.hayrettinkaraman.net/sc/00208.htm (erşim 26 Aralık 2020).

Kâsânî, Alâuddin Ebu Bekr b. Mes'ud. *Bedâi'u's- sanâi' fi tertibi'ş-Şerai'.* 7 Cilt. Beyrut: Daru'l-Kütübi'i-İlmiyye, 1986.

Kocayusufpaşaoğlu, Necip. *Miras Hukuku.* İstanbul: Filiz Kitabevi, 1987.

Koşum, Adnan. "İslâm Hukukunda Evlilik Dışı ilişki Sonucu Dünyaya Gelen Çocukların Babalarına Mirasçılığı Sorunu". *Dini Araştırmalar 9/27* (Ocak-Nisan 2007), 151-169.

Köse, Saffet. "Lakît". *Türkiye Diyanet vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 17/68-69. İstanbul: TDV Yayınları, 2003.

-----. İslâm Hukukuna Göre Anne-Babanın Bağış (Hibe) Konusunda Çocukları Arasında Yaptığı Ayrımcılık*, Mehir S 4* (1999), 14-20.

Mavsilî, Abdullah b. Mahmud b. Mevdud. *el-İhtiyar li Ta'lîli'l-Muhtar.* İstanbul: Pamuk Yayınları, ts.

el-Mevsuatü'l-fıkhiyye. "İrs" md. Kuveyt: Vizaretü'l-Evkaf ve'ş-Şuuni'İslâmiyye, 2004, 3/17-80).

Nevevi, Ebû Zekeriyyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî. *Ravzatü't-talibin.* 8 Cilt. thk. Adil Ahmed Abdülmevcud, Ali Muhammed Muavvaz. Beyrut: Dârü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2003.

Özay, Hilal. *İslâm Hukukunda Cenin.* İstanbul: Cihan yayınları, 2018.

Pekcan, Ali. *İslâm Hukuk Felsefesinde Makâsıdü'ş-Şeria.* İstanbul: Rağbet Yayınları, 2017.

Selame, Ziyad Ahmed. *Etfalü'l-enabib beyne'l-ilm ve'ş-şeria.* Beyrut: Dârü'l-Beyarık, 1996.

Sanani, Ebû Bekr Abdürrezzâk b. Hemmam Abdürrezzâk. *el-Musannef,* nşr. Habiburrahman el-A'zaınî. 11 Cilt. Beyrut: y.y., 1390-92/1970-72.

Serahsî, Ebu Bekr Muhammed b. Ahmed b. Ebî Sehl. *Usulü's-Serahsi.* thk. Ebu'l Vefa el-Afgani. 2 Cilt. Beyrut: Darü'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1993.

-----. *el-Mebsut.* 30 Cilt. Beyrut: Daru'l-Marife, 1993.

TMK, Türk Medeni Kanunu. *Resmi Gazete* 24607 (22 Kasım 2001). Erişim 13 Aralık 2020. https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf.

Udeh, Abdülkadir. *et-Teşriü'l-Cinaiyyü'l-İslâmî: Mukarenen li-kanuni'l-vaz'i.* 2 Cilt. Beyrut: Darü'l-Kâtibi'l-Arabî, ts.

Uzunpostalcı, Mustafa. "Cenin". *Türkiye Diyanet vakfı İslâm Ansiklopedisi.* 7/369-370. İstanbul: TDV Yayınları, 1993.

Ünalan, Abdülkerim. "İslâm Hukukunda Gaibin/Mefkôdun Evlilik ve Miras Durumu (Mukayeseli Olarak)". *Dicle üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3/1 (2001), 110-148.

Üsrûşenî, Muhammed İbn Mahmud. *Ahkamu's-sığar*. trc. İbrahim Canan. İstanbul: Cihan Yayınları, 1984.

Yılmaz, İbrahim, "İslâm Hukukunda Kız Çocuğunun Miras Hakkı ve Cahiliye Döneminde Kız Çocuğunu Mirastan Mahrum Etmenin Günümüz İslâm Ülkelerindeki İz Düşümü". *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi* S 29 (2017), 261-297.

-----. "İslâm Aile Hukukunda Nesebin (Soybağının) Reddi". *Marife* (Bahar 2014), 31-51.

Zemahşerî, Ebü'l-Kâsım Cârullah Mahmûd b. Ömer b. Muhammed. *el-Keşşaf an hakaiki gavamizi't-tenzil ve uyuni'l-ekavil fî vucühi't-te'vil*. thk. ve talik ve dirase Adil Ahmed Abdülmevcud, Ali Muhammed Muavvaz; şarik fî tahkik Fethi Abdurrahman Ahmed Hicazi. 6 Cilt. Riyad: Mektebetü'l-Ubeykan, 1998.

Zeydan, Abdülkerim. *Ahkâmü'l-lakît.* Bağdat: Matbaatü Selman el-Azamî, 1968.

Zuhaylî, Vehbe, *el-Fıkhü'l-İslâmî ve edilletuhu.* 8 Cilt. Dımaşk: Dârü'l-Fikr, 1985.